

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

FEBREWARE/MATŠHE 2011

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 5.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO**POTŠIŠO 1**

- 1.1 1.1.1 Ba a itiwa
Ba a katwa
Ba a rogakwa
(tše pedi tša tše) (2)
- 1.1.2 Tlhobaboroko (1)
- 1.1.3 • Ba sedimošwa ka fao batlaišwa ba swanetšego go tšweletša go tlaišwa ga bona phatlalatša.
• Ba lemošwa gape gore ba se dumele go tlaišwa ke batho ba bangwe (2)
- 1.1.4 • Go lemoša batho ka lesolo la matšatši a lesometshela a twantšho malebana le tlaišo ya basadi le bana.
• Go hlohleletšwa basadi le bana gore ge ba tlaišwa ba bolele. (2)
- 1.1.5 Yo a tlaišwago o ba le kgatelelo ya monagano, o hloka lethabo.
Wa go hlompšha o dula a thabile. (2)
- 1.1.6 Go laetša gore taba ye ke tlhobaboroko mongwe le mongwe o ntšhitše mahlo dinameng o nyaka go tseba ka ga yona. (2)
- 1.1.7 (a) Go ba mathateng.
(b) Go bapala ka go betha. (2)
- 1.1.8 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana. Mohlala:
• Ke kgopolo fela, banna ba bangwe ba laetša ba tlaišwa ka malapeng ka lebaka la go bona maitshwaro a bona.
• Ke kakanyo, go gononelwa gore go na le basadi bao ba hlorišago banna, le ge banna ba sa bolele. (2)
- 1.1.9 • Aowa, ga se basadi le bana fela bao ba tlaišwago, le banna ba a tlaišwa.
• Ee, basadi le bana ga ba kgone go itwela. (3)
- 1.1.10 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala: O ka re ba ka tswalelelwa lebaka le le telele/ ba išwe dithutotlhahlo tša phedišano. (2)
- 1.2 1.2.1 Ee; ka gore ke bona ka gobane ga ba na dipuku tša boitsebišo
Aowa; motho yo mongwe le yo mongwe a ka dira bosenyi. (2)

- 1.2.2 Karabo ya maleba e tla amogelwa.
Mohlala: Pele ga demokrasi dikgolego di be di sa tlale kudu go swana le nako ya bjale.
Tirišobohlaswa ya ditokelo. (2)
- 1.2.3 • Bodiidi
• Go seleka
• Go se šetše ga beng dithoto. (4)
- 1.2.4 Seširasefahlego, sethunya, bošego. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO

POTŠIŠO 2

Mehlala ya dikarabo:

- Ka nako ya maikhutšo a Matswalo a Morena batho ba hlokofala ka bontši ka lebaka la dikotsi tša mebileng.
- Malapa a loba baratiwa ba bona.
- Basepelakadinao ba hlokofala ka bontši ka gobane ba sa hlokomele melao ya tsela.
- Bontši ba no re ba bona sefatanaga se etla motho wa gona a no tshela mmila.
- Bangwe ba bona ba sepela ditseleng ba tagilwe.
- Bangwe ba apara diaparo tša go se bonale bošego.
- Baotledi ba difatanaga le bona ba na le mathata a mantši ka gobane o tla kwa go bolelewa ka go thula le go wa ga difatanaga.
- Taba yeo e hlolago seo ke go tagwa, go se kgotlelelane, go hloka maitemogelo le mangwalo ga baotledi le go se latele melao ya tsela.
- Ditlamorago tša dikotsi tša mebileng ke bodiidi, bogole, mahu le go wa ga ikonomi ya naga.

Mokgwa wa go swaya:

D = Dintlha, P = Polelo, M = Mantšu

- D = Dintlha tše šupa (7) tše tšweleditšwego = meputso ye šupa (7)
- P = Polelo = (2) Tšhomišo ya polelo ya maleba = meputso ye mebedi (2)
- M = Mantšu (1) Palo ya mantšu go ya ka taelo = Moputso o tee (1)

Dikotlo:

- Ge botelele bja kakaretšo bo feta tekanyetšo yeo e beilwego, bala fela mantšu a mahlano ka morago ga ao a nyakegago gomme o hlokomologe ao a šetšego.
- Dikakaretšo tšeo e lego tše kopana eupša di na le dintlha tšeo di nyakegago, di amogelwe.

- Diphošo tša polelo (thutapolelo, mopeleto, maswaodikga): ntšha go meputso ye 3 yeo e abelwago polelo.
- Diphošo tša go tloga go 0 go ya go 4 – ga go kotlo.
- Diphošo tša go tloga go 5 go ya go 10 – ntšha moputso o tee.
- Diphošo tša go tloga go 11 go ya go 15 – ntšha meputso ye mebedi.
- Diphošo tše 16 le go feta – ntšha meputso ye meraro.

Go ditsopolwa tšeo di nyakago lefoko ka moka, swaya ka tsela ye e latelago go tšwa meputsong yeo e abelwago dintlha le tšhomišo ya polelo:

- Lefoko le tee goba a mararo ao a tsopotšwego – ga go kotlo.
- Mafoko a mane goba a mahlano ao a tsopotšwego – ntšha moputso o tee.
- Mafoko a tšheletšego goba a a šupilego ao a tsopotšwego – ntšha meputso ye mebedi.
- Ntšha moputso o tee go tšwa go palomoka yeo e abetšwego dintlha le tšhomišopolelo ge palo ya mantšu e sa laetšwa goba ge go laeditšwe palo yeo e fošagetšego.

ELA HLOKO: Dikhutšofatšo di se šomišwe, eupša ge di tšwelela kakaretšong gona di balwe bjalo ka palo ya mantšu ao di a emetšego.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO C: THUTAPOLELO LE TŠHOMIŠOPOLELO

POTŠIŠO 3

- 3.1 Batho ba tle ba boloke tšhelete ya bona le ba Panka ya Thušo . (2)
 - 3.2 Motho yo ga a sa na tšhelete, o tlabegile, o gakanegile. (2)
 - 3.3 Ka gore ge ba bolokile R100 e tswala R20 ka kgwedi, mola dipanka tšona ka tlwaelo di efa tšhelete yeo e ka bago R5. (1)
 - 3.4 Panka ya Thušo e thuša batho ka go ba namolela gore ba tšwe mathateng a go hloka tšhelete. (2)
- [7]**

POTŠIŠO 4

- 4.1 Dikonketšo o re ba thabetše go kwa gore Nakedi o filwe maemo a bolaodi mošomong wa gagwe. (2)
- 4.2 Tšona – emela leina digole/laetša kgatelelo (2)

- 4.3 O ka se kgone go a swara/dilo tša gona ga di bonwe ka mahlo/maina ao a akanywago (2)
- 4.4 Sepetlele – bookelo (2)
- 4.5 - ipona
- mogatša Mogaswi o a ipona, kudu ge a tlemile tuku yela ya gagwe ya nkwe. Karabo ya maleba e tla amogelwa. (2)
- 4.6 Mohlomongwe – e kopantšha mafoko. (2)
- [12]**

POTŠIŠO 5

- 5.1 5.1.1 Leba la "na le" – le laetša tswalano (2)
- 5.1.2 Ke tiro ya go reta yeo e bontšhago tlhompho. Hunadi (1)
- 5.1.3 Le se ke la ba batamela ba na le makgoma. (2)
- 5.1.4 Aids – Aquired Immune Deficiency Syndrome
HIV – Human Immuno-deficiency Virus (2)
- 5.2 5.2.1 bosenyi – Bosenyi
malose - Malose (2)
- 5.2.2 abolaya – a bolaya
go re – gore (2)
- [11]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 30
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70